

Załącznik 2

Autoreferat przedstawiający opis osiągnięcia naukowego w języku polskim.

1. Imię i Nazwisko.

Franciszek Jabłoński.

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe.

- Tytuł magistra teologii na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu (21.06.1989 r.).
Temat pracy: „Odpowiedzialność misyjna parafii w świetle Magisterium Vaticanum II”.
- Studia doktoranckie na ATK w Warszawie (misjologia) w latach 1993–1997. Zakończone otrzymaniem tytułu licencjata (4.06.1997 r.).
- Praca doktorska pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Władysława Kowalaka: „Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II (1965–1995)”.
- Stopień doktora teologii z zakresu misjologii na UKSW (21.04.2001 r.).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

- na umowę zlecenie:
  - Kolegium Katechetyczne w Gnieźnie 1998–2000.
  - WT UAM (Prymasowskie Wyższe Seminarium Duchowne w Gnieźnie 2006 – ; Wyższe Seminarium Duchowne w Kaliszu 2012–2013).
  - UKSW (Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie) 2013 – .

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.).

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego:

„Misyjna świadomość Kościoła domowego.
Studium misjologicznopastoralne”.

4.2. Autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa:

ks. Franciszek Jabłoński, „Misyjna świadomość *Kościola domowego*. Studium misjologicznopastoralne”, Warszawa 2016, Wydawnictwo UKSW, Studia i Materiały Misjologiczne 40, ss. 578.

4.3. Omówienie celu naukowego i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

4.3.1. Aktualność badań.

50. rocznica ukazania się dekretu misyjnego *Ad gentes* (1965–2015) oraz zakończenie obrad synodu poświęconego rodzinie (2014–2015) uwieńczonych opublikowaniem adhortacji *Amoris laetitia* stały się okazją do przeprowadzenia badań na temat świadomości misyjnej małżeństwa i rodziny jako *Kościola domowego*.

Papież Franciszek we wspomnianej adhortacji wskazał na „potrzebę wypracowania nowych dróg duszpasterskich” (AL 199). Jednocześnie ukazał, iż duszpasterstwo rodzin powinno przybierać „misyjny” charakter (AL 230), tzn. stawać się działaniem wychodzącym „ku” małżeństwu i rodzinie. Chcąc osiągnąć powyższy cel potrzeba pogłębienia misyjnej świadomości zarówno duszpasterzy, jak i samych małżeństw i rodzin.

Prezentowane badanie naukowe wpisuje się w wyżej wymienioną problematykę i stanowi próbę analizy misyjnej świadomości małżonków i rodzin w dzisiejszym Kościele w Polsce.

4.3.2. Omówienie celu naukowego.

Problem badawczy można ująć w pytaniu: jaki jest stan świadomości misyjnej małżeństwa i rodziny? To podstawowe pytanie ukierunkowuje do zadania kolejnych: jakie są teologiczne podstawy misyjności małżeństwa i rodziny – *Kościola domowego*? Jakie faktory warunkują tę świadomość? Jaka powinna być duszpasterska odpowiedź Kościoła mająca na celu inicjowanie i rozwój misyjnej świadomości *Kościola domowego*?

Podtytuł osiągnięcia naukowego: „Studium misjologicznopastoralne” wyznaczył kierunek rozprawy, określając jednocześnie jej bazę źródłową. To międzydyscyplinarne studium spaja dwa główne nurty moich badań: misjologii oraz teologii pastoralnej w aspekcie małżeństwa i rodziny.

Cel badania naukowego stanowi próbę ukazania świadomości misyjnej *Kościola domowego* z trojkiej perspektywy: misjologiczno-teologicznej, socjologicznej i pastoralnej.

Materiał badawczy składa się ze spisu treści (także w języku angielskim i hiszpańskim), wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów, bibliografii oraz streszczenia (streszczenie również

w języku angielskim i hiszpańskim).

W kolejnych etapach badawczych wykorzystałem szereg metod szczegółowych. Na etapie pierwszym, normatywnym, użyłem kilku metod dedukcyjnych takich, jak: egzegeza, interpretacja tekstu, metoda analizy źródeł i syntezy, metoda analogii i porównawcza. Na drugim etapie badawczym, ukazującym świadomość misyjną małżonków, wykorzystałem metodę indukcyjną. W badaniu socjologicznym zastosowałem taką metodologię, która umożliwiła dokonanie rzetelnej analizy i udzielenie możliwie pełnej, rzeczowej i opartej na wynikach badań odpowiedzi na pytania badawcze. Zgromadzone dane ilościowe zostały poddane analizie statystycznej. Trzeci etap postępowania badawczego, mający charakter prakseologiczny, prowadzi do sformułowania wniosków i postulatów pastoralnych. Na tym etapie zastosowałem metodę strategiczną, na którą złożyły się: synteza, dyrektywy, autorealizacja, klasyfikacja oraz metoda porównawcza. Wszystkie etapy postępowania badawczego zachowują wewnętrzną jedność pomiędzy refleksją nad misyjnością *Kościola domowego*, stanem faktycznym, czyli świadomością misyjną małżeństwa i rodziny oraz wnioskami i postulatami pastoralnymi.

4.3.3. Osiągnięte wyniki.

Pierwszy rozdział – misjologiczno-kryteriologiczny – podejmujący analizę teologicznych podstaw misyjności małżeństwa i rodziny jako *Kościola domowego*, pozwolił sformułować kilka wyników badawczych.

Po pierwsze ukazał, że w Biblii jest nie tylko mowa o ustanowieniu małżeństwa, ale i o misyjnych zadaniach wyznaczonych małżeństwu i rodzinie przez Boga. W Starym Testamencie nie ma jeszcze działalności misyjnej (misyjne posłanie ukonstytuowało się dopiero z momentem Zesłania Ducha Świętego i powstania Kościoła), znajdujemy w nim jednak pewne elementy misyjności, którymi są: uniwersalizm stworzenia, przymierza i zbawienia. Na przykładzie Samuela i Rut zostało ukazane, w jaki sposób w uniwersalizmie tym uczestniczy małżeństwo i rodzina. Misyjność małżeństwa i rodziny w Nowym Testamencie oparto na przywołaniu obrazu rodziny Jezusa, narodzonego z Maryi poślubionej Józefowi, oraz na nauczaniu Jezusa o rodzinie i małżeństwie. Następnie zostały ukazane relacje Chrystusa do Kościoła będące wzorem miłości małżeńskiej. Misyjne zadania małżeństwa i rodziny zawarte w misyjnym mandacie Chrystusa, skierowane są do całego Kościoła, a stąd także do *Kościola domowego*. Jako przykład jego realizacji w pierwotnym Kościele została ukazana misyjna posługa małżonków: Pryscylli i Akwili. To misjonarskie małżeństwo, współpracownicy św. Pawła, przemieniając swoje miejsce zamieszkania w „mobilne centrum misyjne”, pokazało jak ważna jest działalność małżeństw w rozwoju Kościoła. Zatem *Missio Dei* kontynuowane przez *Missio Ecclesiae* realizowana jest przez *Missio Familiae*. Małżeństwo i rodzina wypełniają posłanie ewangelizowania

świata.

Po drugie, analiza misyjności małżeństwa i rodziny w świetle *Magisterium Ecclesiae* wykazała trzy źródła tej misyjności, są nimi: Trójca Święta, przymierze małżeńskie oraz misyjna natura Kościoła powszechnego, którego *Kościół domowy* jest częścią. Te badania wskazały, że małżeństwo i rodzina będąca „małym Kościołem misyjnym” posiada specyficzną duchowość misyjną oraz stanowi serce *nowej ewangelizacji*. Duchowość małżeńska i rodzinna – oparta na sakramencie małżeństwa i stale ożywiana i kształtowana przez Eucharystię – realizuje się i wyraża poprzez rzeczywistość i codzienne zadania. Rodzina jest sercem *nowej ewangelizacji* dlatego, że każda rodzina sama w sobie jest radośną nowiną, niezależnie od kultury czy religii.

Po trzecie, studium nad teologicznymi podstawami misyjności małżeństwa i rodziny ukazało trzy wymiary misyjności *Kościła domowego*: misyjne posłannictwo małżeństwa i rodziny *ad intra*, *ad extra* oraz *ad gentes*. Duch misyjny *ad intra* przejawia się w rodzinie na dwóch głównych płaszczyznach. Pierwszą jest sama ewangelizacja w życiu codziennym. Drugą jest zwrócenie się w stronę tych członków, do których nie dotarło jeszcze chrześcijańskie przepowiadanie, w celu wzbudzenia w nich wiary i nawrócenia do Chrystusa oraz pragnienia aktywnego przyłączenia się do wspólnoty wierzących. Misyjność *ad extra* to wyjście poza krąg własnej rodziny i dostrzeżenie wokół innych; to przede wszystkim duchowa formacja innych rodzin oraz otwartość rodzinnego domu: gościnność, troska o potrzebujących i migrantów. Działalność misyjna *ad intra* i *ad extra* otwiera drzwi na powszechną działalność misyjną całego Kościoła. Wypełnienie tego pragnienia niesienia Chrystusa na dalsze lub bliższe terytoria misyjne jest kolejnym wymiarem misyjności *Kościła domowego* – misyjnością *ad gentes*.

Wyniki badawcze teologicznych podstaw misyjności *Kościła domowego* stały się punktem wyjścia do przeprowadzenia dalszych badań w aspekcie socjologicznym, zmierzającym do odpowiedzi na wcześniej postawione pytanie: jaka jest świadomość misyjna małżeństw i rodzin katolickich w Polsce? Temu tematowi został poświęcony rozdział drugi – kairologiczno-socjologiczny – mojej pracy badawczej. Chcąc odpowiedzieć na postawione pytanie, przeprowadziłem badania socjologiczne wśród trzech grup małżeństw. Pierwszą stanowią małżonkowie z różnych regionów Polski, drugą małżonkowie – rodzice misjonarzy, a trzecią małżonkowie – rodzice dzieci należących do Ogniska Misyjnego.

W przypadku małżonków z różnych regionów Polski przeanalizowano podstawowe komponenty: wiedzę na temat misji, zaangażowanie w dzieło misyjne Kościoła oraz gotowość do podjęcia pracy misyjnej. Badanie małżonków – rodziców misjonarzy przeprowadzono z perspektywy ich dzieci – czyli obecnych misjonarzy: zakonnych, diecezjalnych i świeckich. Badano m.in. wpływ wiary i świadectwa życia rodziców na podjęcie przez ich dzieci decyzji o wyjeździe na misje. W trzeciej grupie skoncen-

trowano się nad badaniem wpływu dzieci zaangażowanych we współpracę misyjną na świadomość misyjną ich rodziców. Przeprowadzone badania dotyczyły jednocześnie samych małżonków w sposób bezpośredni, ale także pośredni z perspektywy ich dzieci. Stąd też, w szerszym ujęciu, te trzy badania można traktować jako badanie nad świadomością misyjną małżeństwa i rodziny.

Analiza 1096 odpowiedzi (trzech grup ankietowanych) dała obszerny materiał, na podstawie którego sformułowano szereg wniosków i postulatów.

Z jednej strony badania wykazały duży wpływ wiary na zaangażowanie w dzieło misyjne ankietowanych małżeństw, a z drugiej wykazały przeciętną wiedzę misjologiczno-misyjną. Uzyskany na podstawie badań socjologicznych obraz stanu świadomości małżonków nie pozwala na zaryzykowanie stwierdzenia, iż *Kościół domowy* w Polsce jest świadomy swej misyjności. Większość małżonków uczestniczących w przeprowadzonym badaniu charakteryzuje się średnią świadomością dzieła misyjnego Kościoła. Są też pewne dziedziny, w których wiedza ta jest na niskim poziomie. Z drugiej jednak strony, pomimo podjęcia wielu prób, nie udało się uzyskać odpowiedzi od większej liczby respondentów. Zatem obraz ten nie oddaje stanu faktycznego, jaki charakteryzuje świadomość współczesnych polskich katolickich małżonków odnośnie do misji. Nie oznacza to jednak, iż uzyskane wyniki są bezowocne. Wręcz przeciwnie, ukazują one pewne tendencje, motywy, zachowania, sposoby myślenia i działania, które niejednokrotnie mogą umknąć lub pozostać niezauważone podczas pobieżnej czy nienaukowej obserwacji. Warto tutaj zauważyć, że miejscem, w którym badani w największym stopniu zetknęli się z tematyką misyjną jest parafia. Istnieje także pewna zależność między pozytywnymi odpowiedziami badanych małżeństw odnośnie do wiedzy misjologicznej i zaangażowania w misję a ich autodeklaracją (wiary, uczestnictwa w życiu sakramentalnym, zaangażowania w grupach apostołskich).

Badanie drugiej grupy respondentów ukazało ważną rolę rodziców w towarzyszeniu powołaniu misjonarskiemu misjonarzy. Nie ma wątpliwości, że świadectwo życia wiarą, czyny i postawa rodziców kształtują rzeczywistość dzieci. Stali się oni niejako podłożem, na którym powołanie do służby misyjnej mogło się urzeczywistnić. Nie wszyscy jednak badani misjonarze pochodzą z domów ludzi głęboko wierzących. Zdarza się, iż na postawę osób, które decydowały się na wyjazd na misję, wiara ich rodziców nie miała wpływu. Niemniej ta grupa osób stanowi w badaniu mniejszość. Badanie to, z racji niereprezentatywnej próby, nie pozwala wyciągnąć wniosków dotyczących większej populacji osób pracujących na misjach. Dzięki tej analizie możliwa jest natomiast obserwacja pewnych powtarzających się zachowań, charakterystycznych dla ankietowanych, niedostrzegalnych z innej niż perspektywa badawcza.

Kościół domowy może być umisyjniany poprzez parafię i rodzinę, ale także przez dzieci należące

do szkolnych czy parafialnych ognisk misyjnych. Taki związek wykazały wyniki trzeciej grupy: małżonków-rodziców dzieci należących do ognisk misyjnych. Badanie pokazało, że dzieci zaangażowane w działalność misyjną mają duży wpływ na umisyjnienie swoich rodziców. Dzięki zaangażowaniu dzieci rodzice również włączają się we współpracę misyjną. Formy tej współpracy są różne, m.in.: pomoc materialna, udział pośredni lub bezpośredni w spotkaniach i kongresach misyjnych, pomoc w przygotowaniu przedstawień misyjnych itp.

Przeprowadzone badania socjologiczne wykazały, że istnieje potrzeba kształtowania świadomości misyjnej małżeństw i rodzin. Osiągnięte wyniki badań stały się podstawą do podjęcia kolejnych badań. W tym badaniu polami badawczymi stały się diecezja, parafia oraz dom rodzinny. Stąd ostatni rozdział moich badań naukowych – prakseologiczno-strategiczny – koncentruje się wokół kształtowania świadomości misyjnej małżeństwa i rodziny w ramach trzech struktur: Kościoła diecezjalnego, Kościoła parafialnego i *Kościola domowego*. Prakseologia duszpasterstwa inspirowanego misyjnością to próba określenia priorytetów duszpasterskich wynikających z poprzednich badań nad teologicznymi podstawami misyjności *Kościola domowego* i stanem świadomości misyjnej małżonków i rodzin katolickich w Polsce. Szczególnego znaczenia nabierają tutaj inspiracje ukazujące misyjność w każdym wymiarze duszpasterskim.

Pierwszą strukturą, która kształtuje misyjną świadomość *Kościola domowego*, jest diecezja. Badania synodów diecezjalnych pod kątem misyjności małżeństwa i rodziny skłaniają do wysunięcia kilku wniosków. Uchwały synodalne nie poruszają misyjnych zadań rodziny i ich odpowiedzialności za misje ani też tematu *Kościola domowego* jako „pierwszego misyjnego seminarium”. Bardziej skupiają się na duszpasterstwie rodzin, rodzinie i jej problemach, przygotowaniu do małżeństwa czy pielęgnowaniu tradycji. Dostrzega się poważny brak precyzyjnego omówienia kwestii dotyczących „rodziny i misji”. W dokumentach synodalnych to dwa osobno opisywane tematy. Wspomina się o potrzebie chrześcijańskiego stylu życia, ale pomija się jego wymiar misyjny. Eksploracja wspólnoty diecezjalnej ukazała ważność formacji misyjnej zrzeżeń religijnych, w duszpasterstwie grupowym oraz rodziców powołanych.

W celu budowania Kościoła misyjnego w diecezji oraz animacji i formacji misyjnej małżeństw i rodzin koniecznym wydaje się wypracowanie odpowiedniej strategii pastoralnej dla diecezji. Głównymi narzędziami mogą stać się tutaj: Diecezjalne Centrum Animacji Misyjnej, Papieskie Dzieła Misyjne i właściwa edukacja misyjna.

Kolejnym polem badawczym jest parafia. Analiza tej struktury przyczyniła się do wyprowadzenia kolejnych konkluzji. Przede wszystkim – we wspólnocie parafialnej potrzebna jest permanentna misyjna aktywizacja. Adekwatnie do diecezji, narzędziami realizującymi tę aktywizację w parafii będą:

Parafialna Komisja Misyjna i Papieskie Dzieła Misyjne. Wśród proponowanych imperatywów pastoralnego działania znalazła się formacja misyjna w ramach: przepowiadania Słowa Bożego, liturgii, pobożności ludowej, przygotowania do sakramentów oraz w ramach ruchów prorodzinnych (poprzez misyjne wychowanie dzieci i rozwój duchowości misyjnej małżeństwa i rodziny). W obrębie parafii wpływ na kształtowanie świadomości misyjnej *Kościola domowego* ma również szkoła, w której odbywają się lekcje religii. Dlatego polem badawczym dla moich badań stały się także podręczniki do lekcji religii dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, przygotowane przez trzy wydawnictwa: Wydawnictwo Święty Wojciech z Poznania, Wydawnictwo WAM z Krakowa i Wydawnictwo Jedność z Kielc. Analizując treści misyjne zawarte w tych podręcznikach wysunąłem kilka krytycznych uwag. Często w katechezach pomija się uniwersalizm stworzenia, odkupienia i zbawienia. W podręcznikach nie ujęto misyjnego wymiaru sakramentów. Podobnie jest z objaśnieniem roku liturgicznego, w którym zabrakło akcentów misyjnych, np. przy omówieniu katechezy o różańcu nie porusza się wątku kolorowego, światowego różańca misyjnego. W katechezach często ukazana jest misyjność *ad intra*, która koncentruje się na pogłębianiu wiary, pomija się niestety kwestie misyjności *ad extra* oraz *ad gentes*. Brakuje też prezentacji głównych patronów misji – św. Teresy od Dzieciątka Jezus i św. Franciszka Ksawerego oraz patronki współpracy misyjnej w Polsce – bł. Marii Teresy Ledóchowskiej. Podobnie, jak w ustawach synodalnych także w podręcznikach do nauki religii nie uwzględniono misyjnej odpowiedzialności małżeństwa i rodziny.

Kolejnym polem badawczym prowadzonych przez mnie badań jest *Kościół domowy*. Eksploracji poddano małżeństwo i rodzinę. Ta część moich badań stanowi próbę nakreślenia sposobu misyjnego zaangażowania *Kościola domowego*, który realizowany jest w ramach *cooperatio missionalis Kościoła domowego: ad intra, ad extra* oraz *ad gentes*. Na tym polu badawczym doszło do ustalenia kolejnych, nowych wniosków. Małżeństwo i rodzina jest misyjna wówczas, gdy sami małżonkowie na pierwszym miejscu stawiają Pana Boga i swoją postawą religijną odpowiadają na Jego Miłość. Po wtóre małżeństwo i rodzina jest misyjna, gdy angażuje się w dzieło ewangelizacji swoich domowników. Wychowanie misyjne w rodzinie powinno odbywać się już od najmłodszych lat, aby dziecko od dzieciństwa wzrastało w przekonaniu, że Bóg kocha wszystkich ludzi. Współpraca misyjna małżeństwa i rodziny *ad intra* odnosi się w pierwszym etapie do troski o niewierzących i niepraktykujących członków rodziny. W ramach misyjności *ad extra* współpraca misyjna rodziny polega na tym wszystkim, co odnosi się do działalności rodziny poza nią samą, względem innych rodzin i całego społeczeństwa, w którym dana rodzina żyje. W praktyce dotyczyć to będzie ewangelizowania innych rodzin, otwartości rodziny na potrzebujących i na społeczeństwo. Badania dokumentów Kościoła wykazały, że współpraca rodziny w ramach misyjności *ad gentes* może zawierać kilka płaszczyzn: duchową, materialną, medialną

i personalną. Wykazano też, że ważne jest włączenie się rodziny do Papieskich Dzieł Misyjnych.

W ostatniej części badań *Kościół domowego* moje działania zmierzały w kierunku małżonków i rodziców jako świadków misyjnej eklezjalności. W pierwszym etapie badań analizie badawczej poddano małżonków kanonizowanych, beatyfikowanych oraz wybranych małżonków, których proces beatyfikacyjny trwa. Badania wykazały, że życie wszystkich tych małżeństw duchem misyjnym *ad intra*, *ad extra* oraz *ad gentes* jest namacalnym dowodem na to, że otwartość na dzieło misyjne i odpowiedzialność za nie stanowi ważny element życia rodziny, zauważony i potwierdzony przez Kościół. Drugim etapem badawczym była refleksja analityczna dotycząca pracy samych małżeństw na misjach, na podstawie ich listów, publikacji oraz wypowiedzi udzielanych w środkach masowego przekazu. Tutaj, na podstawie danych pochodzących od zróżnicowanych par małżeńskich pod względem kraju pochodzenia, wykształcenia, wykonywanego zawodu oraz różnych doświadczeń misyjnych, próbowałem wykazać, że podjęcie pracy misyjnej przez małżonków jest możliwe i że przynosi duże owoce w ewangelizacji misyjnej na danym terytorium misyjnym.

4.3.4. Wykorzystanie osiągniętych wyników.

Powyższe osiągnięcie naukowe może mieć zastosowanie w kilku dziedzinach. Po pierwsze w socjologii. Przeprowadzone przeze mnie badania stanu świadomości misyjnej małżonków w Polsce mogą stać się podstawą do szeregu innych analiz naukowych. I tak, między innymi, ważne wydaje się przeprowadzenie ogólnopolskiego badania reprezentatywnego małżeństw i rodzin, które dotyczyłoby ich świadomości misyjnej. Można by też przebadać, na ile na świadomość misyjną małżeństw ma wpływ, kto prowadzi parafię, do której badani małżonkowie należą – czy są to księża diecezjalni czy też np. zakonnicy o charyzmacie misyjnym. Takie zestawienia można też przeprowadzić stosując analizę porównawczą wobec parafii prowadzonych przez byłego *fideidonistę* i – z drugiej strony – przez kapłana bez doświadczenia misyjnego. Nawiązując do badań nad wpływem rodziców na odczytanie przez ich dzieci powołania do służby misyjnej, mogą one stanowić punkt wyjścia do dalszych dociekań mających na celu ukazanie motywacji osób, które zdecydowały się poświęcić swoje życie pracy na misjach. W celu znalezienia drogi dotarcia do szerszego grona małżeństw i rodzin z propozycją ich wspólnej pracy na misjach oraz znalezienia sposobu do zachęcenia ich do wyjazdu, warto by przeanalizować motywację tych rodzin, które już pracę na misjach podjęły. Mogłoby temu posłużyć np. przeprowadzenie ankiety wśród wszystkich polskich małżeństw i rodzin pracujących na misjach.

Osiągnięcie naukowe może mieć również zastosowanie w ramach uchwał synodalnych. Przeprowadzona analiza uchwał synodalnych pod kątem misyjnym i misyjno-rodzinnym może być dobrym narzędziem dla prac komisji synodalnych w diecezjach, w których aktualnie synod trwa, jak i dla die-

cezi, w których planowane jest jego przeprowadzenie. Także wydawnictwa podręczników do nauki religii mogą zaczerpnąć z przeprowadzonych badań. Analiza podręczników do nauki religii pod względem zawartości treści misyjnych oraz misyjno-rodziny może posłużyć twórcom podręczników, jak i wydawnictwom do uzupełnienia wykazanych braków w tej dziedzinie. Wyniki badań nad świadomością misyjną *Kościół domowego* mogą być pomocne także różnym agendum misyjnym, szczególnie Papieskim Dziełom Misyjnym, przy tworzeniu przez nie materiałów formacyjnych. Zebrany materiał badawczy może także posłużyć Komisji Episkopatu Polski ds. Misji oraz Rady ds. Rodziny do opracowania kompleksowego dokumentu, który uwzględniłby *Magisterium Ecclesie* ukazując misyjny wymiar *Kościół domowego*.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowobadawczych.

Owoc mojej aktywności badawczej po uzyskaniu tytułu doktora stanowi: 15 książek i współautorstwo 4, 25 artykułów naukowych, 4 recenzje, 150 sprawozdań, konferencji, przyczynków. Ponadto jestem redaktorem 1 czasopisma i współredaktorem 4.

Tematem wiodącym moich naukowych prac badawczych jest potrzeba ukazania powołania misyjnego i misjonarskiego w Kościele (tego, co jest dla nich wspólne i tego, co je różni). Pole badawcze wyznaczają dwie zasadnicze grupy tematów: pierwsza związana jest z szeroko rozumianą tematyką misyjną Kościoła, druga odnosi się do duszpasterstwa: ogólnego, duszpasterstwa małżeństw i rodzin oraz duszpasterstwa liturgicznego.

W prowadzonych badaniach zastosowałem szereg metod: dokumentacyjna, ankietowa, statystyczna, analizy źródeł i syntezy, analogii, intuicyjna, egzegetyczna i interpretacji tekstu.

5.1. Misyjność Kościoła.

W ramach badań nad misyjnością Kościoła można wymienić trzy zasadnicze wątki, które podejmuję i rozwijam w moich publikacjach:

- misyjna natura Kościoła powszechnego,
- rola Kościoła w Polsce w dziele misyjnym,
- wkład Archidiecezji Gnieźnieńskiej w dzieło misyjne Kościoła.

5.1.1. Misyjna natura Kościoła powszechnego.

Badanie misyjnej natura Kościoła powszechnego zostało przez mnie przeprowadzone w oparciu o analizę nauczania papieży: Pawła VI, Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka oraz wskazania Kongregacji Ewangelizowania Narodów na ten temat. Istotne w tych badaniach wydawało mi się zebrany

nie przede wszystkim oficjalnych dokumentów Kościoła, zwłaszcza tych związanych ze Światowymi Dniami Misyjnymi i ich omówienie, następnie ukazanie misyjnego atlasu terytoriów misyjnych oraz ukazanie wybranych osób zaangażowanych w popularyzowanie misji.

Pierwszym polem badawczym był zbiór 91 apeli i orędzi, napisanych w latach 1930–2010 z okazji Światowego Dnia Misyjnego, których autorami byli sekretarze Kongregacji Ewangelizowania Narodów oraz papieże: Paweł VI, Jan Paweł II i Benedykt XVI. Owocem tych badań jest publikacja prezentująca apele i orędzia na Światowy Dzień Misyjny (1930–2010). Do czasu ukazania się tego opracowania, orędzia publikowane przez wiele lat przez Kongregację nie były osiągalne w języku polskim. Z kolei tłumaczenia orędzi Pawła VI pochodziły dotąd z wielu źródeł, które nadawały im różny styl. W omawianym zbiorze zyskały nową, ujednoliconą formę. Orędzia poszczególnych autorów zostały poddane analizie, która umożliwiła ukazanie, co było głównym przedmiotem zainteresowania danego autora oraz pozwoliła na podkreślenie najważniejszego przesłania płynącego z jego nauczania. Zebrane orędzia mogą służyć do dalszej analizy misjologicznej (por. Wykaz dorobku naukowego zamieszczony w Aneksie 3: 1.2.2.). Tematyce misyjnych orędzi wydanych przez Jana Pawła II poświęciłem także dwa artykuły (por. 3.2.1.; 3.2.3.), a analizie misyjnego wymiaru encykliki *Laudato si* jeden artykuł, w którym ukazałem siedem powodów, dla których możemy mówić o misyjności tejże encykliki (por. 3.2.14.).

Innym, poruszonym przeze mnie tematem badawczym jest problematyka powołania misyjnego i misjonarskiego w Kościele. W swoich badaniach wskazałem na nierozłączność powołania misyjnego z powołaniem do życia i do świętości. Napisany w tej materii artykuł stał się próbą podjęcia dyskusji na temat rozróżnienia w praktyce duszpasterskiej, w przepowiadaniu i twórczości naukowej terminów „powołanie misyjne” i „powołanie misjonarskie”. Podkreśliłem tutaj również, aby stosować określenie „misjonarz” tylko do osób, które zostały posłane oficjalnie przez Kościół do pracy misyjnej (por. 3.1.8.).

Następny problem naukowy, który podjąłem w ramach badań nad misyjną naturą Kościoła, to wskazanie zarówno kompatybilności, jak dyferencji, które zachodzą pomiędzy misjami *ad gentes* a *nową ewangelizacją*. Te zagadnienia poruszyłem w oparciu o dwa dokumenty synodalne dotyczące nowej ewangelizacji: *Lineamenta* oraz *Instrumentum laboris* (XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów 2012) /por. 3.2.13/.

Kolejne badanie dotyczyło miejsc działalności misyjnej Kościoła nazywanych terytoriami misyjnymi. Określanie tych miejsc w imieniu papieża zajmuje się Kongregacja Ewangelizowania Narodów. Owocem badawczym jest książka i artykuł. Treści zawarte w książce o terytoriach misyjnych zostały ukazane w kontekście struktur Kościoła Powszechnego, jego podziału administracyjnego

i statystyk. Motywacją do wydania takiej pozycji był szereg pytań, które zadawano mi podczas wykładów czy konferencji. Uznałem, iż w polskiej literaturze brak jest geograficznego ujęcia misyjnej działalności Kościoła – terytoriów misyjnych. W publikacji wykorzystałem zestawienie map krajów, w których znajdują się terytoria misyjne, nanosząc na nie poszczególne granice tych terytoriów. Jest to pierwszy w języku polskim taki atlas geograficzny misyjnej działalności Kościoła (por. 1.1.5.). Związany z tym tematem artykuł w całości poświęciłem działalności Kongregacji Ewangelizowania Narodów. Został on napisany z okazji 390. rocznicy jej powstania. W artykule przedstawiłem historię powstania Kongregacji, jej osiągnięcia, jak również współczesną działalność i zadania jakie na niej spoczywają (por. 3.2.9.).

Konsekwentnym osiągnięciem naukowobadawczym jest analiza postaci związanych z ewangelizacyjną misją Kościoła. Pierwszą z nich jest Tymoteusz, współpracownik św. Pawła Apostoła. Jego misyjne zaangażowanie, jak i zdolność do współpracy w tym dziele – jak to wykazałem – może być paradygmatem dla współczesnych misjonarzy i animatorów misyjnych (por. 3.2.15). Drugą z nich jest postać Sługi Bożej Pauliny Jaricot, która zainicjowała Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary i stworzyła stowarzyszenie „Żywy Różaniec”. Owocem badań nad tą postacią jest książka, która przedstawia krótko tło historyczne Francji XIX w., życie i działalność Pauliny Jaricot oraz historię tworzonych przez nią dzieł w kontekście życia całej rodziny Jaricot, która miała podstawowy udział w powstawaniu misyjnych dzieł (por. 1.1.7). Trzecią – ważną postacią w animacji misyjnej jest postać Sługi Bożego abp. Fultona Sheena. W swoich badaniach ukazałem Sheena jako wybitnego animatora misyjnego i twórcę „światowego, kolorowego różańca misyjnego”. Jego działania na rzecz misji są wciąż aktualnym środkiem dla animacji misyjnej i całej działalności duszpasterskiej (por. 3.1.9.). Osobny artykuł poświęciłem rodzinie Bigard, a zwłaszcza matce i córce, które stworzyły dzieło pomocy osobom przygotowującym się do kapłaństwa i życia zakonnego na misjach. W artykule tym, pisany głównie z myślą o młodzieży, na przykładzie tej wyjątkowej rodziny ukazałem, jak ważna jest troska o powołania (por. 6.2.). Ostatnią postacią, nad którą podjąłem badania jest św. Teresa z Avila. W kontekście „Księgi fundacji” poruszyłem kwestię działalności misyjnej Kościoła w Ameryce, w świetle nauczania Jana Pawła II i Benedykta XVI (por. 3.1.10.)

Misyjna natura Kościoła powszechnego omawiana była także na szeregu sympozjach i konferencji naukowych o wymiarze międzynarodowym, w których uczestniczyłem. Z wielu tych spotkań naukowych sporządzałem sprawozdania, wzbogacone o streszczenia wybranych wykładów. Wśród tych wydarzeń chciałbym szczególnie wskazać na konferencję naukową poświęconą 50. rocznicy ukazania się soborowego dokumentu *Ad gentes*, która odbyła się dniami 21–23 kwietnia 2015 r. na Uniwersytecie *Urbaniana* w Rzymie (por. 5.12.; 5.1.).

5.1.2. Rola Kościoła w Polsce w dziele misyjnym.

Kolejne pole badawcze w ramach misyjności Kościoła dotyczy zaangażowania Kościoła w Polsce w dzieło misyjne, obejmującego świadomość misyjną wiernych i kapłanów, czego owocem jest praca na misjach, dobre przygotowanie misjonarzy, ale także zaangażowanie niektórych uczelni wyższych w opracowanie podbudowy naukowej, teologicznej (katedry misjologii) dla tego typu działalności. Opracowania ukazujące dane biograficzne misjologów polskich, ich dorobku naukowego, jak i opracowanie polskiej bibliografii misyjnej stanowią uzupełnienie tej tematyki.

Moje wieloletnie badania nad rolą Kościoła w Polsce w dziele misyjnym zaowocowały napisaniem dysertacji doktorskiej podejmującej temat recepcji idei misyjnej w Polsce na przestrzeni 30 lat (1965–1995) po Soborze Watykańskim II. Ta rozprawa doktorska, wzbogacona po jej obronie o wskazania zawarte w recenzjach oraz o materiał badawczy z kolejnych lat, została wydana w formie książki zawierającej aż 93 aneksy, w których oprócz różnych dokumentów i zestawień znajduje się literatura misjologiczna i misyjna z wybranych czasopism, prezentująca ponad 2000 artykułów (por. 1.1.1.). W swoich badaniach nad omawianą problematyką sięgnąłem także do wieku XIX, czego owocem jest artykuł prezentujący wkład dwóch ważnych polskich biskupów: kard. M. Ledóchowskiego i abp. W. Zalewskiego oraz Instytutów życia konsekrowanego na rzecz rozwoju dzieła misyjnego Kościoła w Polsce. Artykuł zawiera także polską bibliografię misyjną XIX wieku (por. 3.1.6.).

Moje badania nad rolą Kościoła w Polsce w głoszeniu Ewangelii na całym świecie poszły w kierunku próby ukazania współpracy misyjnej różnych środowisk i struktur. Rezultatem tych badań było napisanie kilku artykułów. Do tych najbardziej istotnych zaliczyłbym artykuł ukazujący współpracę Kościoła w Polsce za czasów pontyfikatu Jana Pawła II i sposoby jej realizacji w różnych strukturach (por. 3.1.5.) oraz pewnego rodzaju podpowiedzi odnoszące się do poprawienia świadomości misyjnej Polaków w strukturach ogólnopolskich, diecezjalnych i parafialnych (por. 3.1.11.). Problem zaangażowania misyjnego Kościoła w Polsce podejmowałem także w innych moich pracach badawczych (por. 3.2.2.; 3.2.4.; 3.2.8.; 6.5.; 3.1.2.; 5; 13.).

Kolejnym problemem podejmowanym w moich badaniach była praca polskich misjonarzy. Analiza badawcza sylwetek polskich misjonarzy objęła ich przygotowanie do pracy misyjnej wraz z wręczeniem im krzyży misyjnych oraz samą pracą na misjach. W ramach założeń przygotowania do pracy misyjnej *fidei donistów* w Polsce wskazałem na przygotowanie dalsze w rodzinie, bliższe od momentu zainteresowania się tematyką misyjną i bezpośrednio w Centrum Formacji Misyjnej (por. 3.1.3.).

W celu ukazania udziału polskich misjonarzy w ewangelizacji misyjnej w świecie, podjąłem badania terenowe w Kazachstanie i w Papui Nowej Gwinei. Pracy misyjnej polskich misjonarzy w Papule

Nowej Gwinei poświęciłem dwa artykuły. W pierwszym, na podstawie pracy *fideionistów* z archidiecezji gnieźnieńskiej oraz z innych diecezji, odpowiadając na pytanie: jakie charakterystyczne cechy duchowości oraz umiejętności organizacyjne mają szczególny wpływ na codzienną pracę duszpasterską i misyjną wśród Papuasów, ukazałem *specyficum* wkładu polskich misjonarzy w ewangelizowanie tego odległego kraju. Opracowałem także szczegółową statystykę dotyczącą pracy misjonarzy diecezjalnych i zakonnych w Papui Nowej Gwinei (por. 3.2.10.). Drugi artykuł dotyczy już osobistego spotkania z pracą misyjną w Papui Nowej Gwinei, jakiego doświadczyłem wizytując pracujących tam misjonarzy jako delegat Komisji Misyjnej Episkopatu Polski. Wówczas przeprowadziłem szereg badań terenowych: wywiady z biskupami i misjonarzami (por. 5.9.), spotkania z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi w czasie różnych działań ewangelizacyjnych prowadzonych przez misjonarzy. Kolejnym obszarem moich badań terenowych był Kazachstan. Praca badawcza nad ewangelizacją misyjną prowadzoną przez polskich kapłanów została podjęta w świetle adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Asia*. W tej perspektywie została zaprezentowana historia działalności ewangelizacyjnej w Kazachstanie oraz działalność kapłanów z Polski od czasu powstania Republiki Kazachstanu (por. 3.1.4.).

Uwieńczeniem przygotowania kapłanów, zakonników, braci i sióstr zakonnych oraz osób świeckich do pracy misyjnej stało się w Polsce wręczenie krzyży misyjnych. Jako organizator tej ważnej dla przyszłych misjonarzy uroczystości z ramienia ordynariusza uczestniczę bezpośrednio w przygotowaniu ceremonii, która odbywa się w Gnieźnie, w ramach odpustu ku czci św. Wojciecha. Opracowanie ceremonii wręczenia krzyży misyjnych rozpocząłem od analizy Mszału z przełomu XI i XII w. używanego w Gnieźnie, a przechowywanego w Archiwum Archidiecezjalnym. W Mszałe tym znajduje się specjalny formularz święta *Divisio Apostolorum. Święto Rozesłania Apostołów*, przez wieki zapomniane, zostało ponownie ukazane Kościołowi w Polsce w roku 1979, kiedy to Jan Paweł II po raz pierwszy nałożył krzyże misyjne polskim misjonarzom w Gnieźnie. Moje badania faktograficzne zaowocowały wydaniem publikacji, której celem była analiza uroczystości wręczenia krzyży misyjnych w latach 1979–2010. Publikacja zawiera przesłania papieża i nuncjusza apostolskiego w Polsce ogłoszone z okazji wręczenia krzyży misyjnych w Gnieźnie, świadectwa misjonarzy oraz zestawienia wszystkich misjonarzy, którzy we wspomnianych latach otrzymali krzyż misyjny u Grobu św. Wojciecha. Do tej publikacji dołączona została płyta DVD z trzema filmami. Pierwsze dwa filmy autorstwa o. Feliksa Poćwiardowskiego SVD i ks. Kazimierza Muszyńskiego przedstawiają relację z wręczenia krzyży misyjnych w Gnieźnie w roku 1979. Trzeci film to dar dla referatu misyjnego od jego twórców z Australii ukazujący temat Eucharystii (por. 1.1.4.).

Kolejnym przedmiotem moich badań nad rolą Kościoła w Polsce w dziele misyjnym jest formacja

misyjna w seminariach duchownych. Rezultatem tych badań jest wskazanie na formy działalności misyjnej w świetle Roku Wiary (2012–2013). Punktem wyjścia mojej analizy stała się eksploracja dokumentów Kościoła, szczególnie: *Porta Fidei* oraz *Lineamenta i Instrumentum laboris XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Biskupów, poświęconego nowej ewangelizacji*. W poświęconym tej problematyce artykule wskazałem na powiązania misji *ad gentes* z *nową ewangelizacją* (por. 3.2.12.).

Ważnym elementem formacji misyjnej kleryków są ogólnopolskie kleryckie sympozja misyjne oraz czuwania na Jasnej Górze. Na ważność tego typu spotkań wskazałem w trzech sprawozdaniach (por. 5.3; 5.2; 5.7).

Owoce prowadzonej przeze mnie od dziesięciu lat formacji misyjnej alumnów seminariów jest publikacja wydana jako *ad experimentum*, zawierająca konspekty wykładów z misjologii. Skierowana jest ona zarówno do wykładowców misjologii w seminariach w Polsce, jak i do animatorów misyjnych czy katechetów (por. 1.1.15.).

W budzeniu świadomości misyjnej w Polsce ważną rolę odgrywają misjologowie. Pomimo, że od roku 1969 istnieje katedra misjologii na UKSW, przez wiele lat nie było opracowania, które prezentowałoby ich postaci i dorobek naukowy. Ten brak wypełniła moja publikacja w formie informatoriobiogramu, zawierająca wykaz misjologów polskich, ich dorobek naukowy oraz prace podejmujące tematykę misyjną i religioznawczą, które napisane zostały na wyższych uczelniach w Polsce. Monogram prezentuje postaci 46 misjologów oraz 898 prac naukowych, z czego 48 zostało scharakteryzowanych (por. 1.1.2.).

W 1999 roku na Jasnej Górze odbył się I Krajowy Kongres Misjologiczny, na który zostali zaproszeni misjologowie z całej Polski. Spotkanie w Częstochowie, pierwsze w historii, dało początek konsolidacji tego środowiska naukowego. Byłem jednym z organizatorów tego spotkania i świadkiem powstania stowarzyszenia misjologów polskich. Droga do powstania tego stowarzyszenia była dość długa, poprzedzona corocznymi spotkaniami misjologów, a historia jego powstawania została omówiona w różnego rodzaju sprawozdaniach (por. 3.2.5.; 5.5.; 5.4.; 5.6.).

Pozostając przy temacie misjologii pragnę dodać, że podjąłem się zebrania dorobku naukowego dwóch znaczących polskich misjologów: ks. prof. dr. hab. Władysława Kowalaka (por. 3.2.7.) oraz ks. dr. hab. Antoniego Kurka (por. 3.1.1.) oraz jestem jednym z redaktorów dwóch misjologicznych czasopism (por. 2.2.1; 2.2.2.).

Uczestnicząc w spotkaniach dyrektorów Papieskich Dzieł Misyjnych przygotowywałem różnego rodzaju sprawozdania i *newsy* prasowe z tychże obrad. Publikowane one były w różnych czasopiśmie i na stronach internetowych. Przykładem może być sprawozdanie z roku 2008 (por. 5.8.).

W ramach działalności naukowej napisałem także 3 recenzje książek misyjno-misjologicznych

(por. 4.1.; 4.2.; 4.4.) i jednego filmu o Eucharystii (por. 4.3.).

5.1.3. Wkład Archidiecezji Gnieźnieńskiej w dzieło misyjne Kościoła.

Trzecim polem badawczym w ramach misyjności Kościoła jest refleksja nad wkładem Archidiecezji Gnieźnieńskiej w dzieło misyjne Kościoła. Te badania rozpoczynają się od ukazania czołowej misyjnej postaci dla Archidiecezji Gnieźnieńskiej jaką jest misjonarz, męczennik – św. Wojciech. W ramach posługi tego świętego misjonarza zaakcentowana została jego misyjna działalność i jej skutki dla Kościoła w Polsce (por. 3.2.6.).

Główną pozycją naukową ukazującą wkład Archidiecezji Gnieźnieńskiej na rzecz misji jest książka „Gnieźnieński Kościół misyjny i misjonarski”. Pozycja ta opisuje misyjność w strukturach Kościoła gnieźnieńskiego oraz animację misyjną w ramach diecezjalnych Papieskich Dzieł Misyjnych. Publikacja prezentuje także Świętowojciechową Rodzinę Misyjną, która jest diecezjalnym Dziełem Misyjnym. Badania Kościoła gnieźnieńskiego w wymiarze misyjnym poprzedzone zostały rozdziałem misjologicznym ukazującym teologiczne podstawy misyjności Kościoła diecezjalnego (por. 1.1.8.)

Omawiając pozostałe osiągnięcia naukowobadawcze chciałbym zwrócić uwagę na pewnego rodzaju słownik biograficzny ukazujący sylwetki misjonarzy pochodzących z Archidiecezji Gnieźnieńskiej, a przez pryzmat ich działalności misyjnej - ukazujący wkład diecezji w realizację powołania misjonarskiego. Słownik ten prezentuje 72 postaci misjonarzy pochodzących z Archidiecezji Gnieźnieńskiej (por. 1.1.3.). Niektórzy z nich, już po swojej śmierci ukazywani byli przeze mnie w różnych publikacjach w ramach pośmiertnych wspomnień (por. 6.3.).

Wieloletnią tradycją w Archidiecezji Gnieźnieńskiej jest organizowanie spotkań dla rodziców misjonarzy. Spotkania te zostały poddane analizie, czego rezultatem jest książka. Zebrany w niej materiał badawczy posiada teologiczne wprowadzenie zawierające główne założenie programu duszpasterskiego w diecezji na dany rok. Książka zawiera również faktografię zdjęciową ze spotkań w poszczególnych latach, a dodatkiem do książki jest płyta DVD, którą osobiście nagrałem podczas odwiedzin misjonarzy na Alasce, w Wenezueli oraz w Papui Nowej Gwinei (por. 1.1.6.).

Kolejnym przedmiotem moich badań jest formacja misyjna w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie. Badania te skutkowały dwoma artykułami i jedną książką (por. 3.1.7; 5.10; 1.3.5.).

Swoją wartość naukowopopularną mają także biuletyny misyjne wydawane pod moją redakcją przez 15 lat. Ostatni z nich ukazał się w roku 2010 (por. 2.1.1.).

Działalność misyjna w Archidiecezji Gnieźnieńskiej, każdego roku była opisywana w formie sprawozdania i publikowana w biuletynach misyjnych. Zestawienie sprawozdań zostało zamieszczone

w książce: „Gnieźnieński Kościół misyjny i misjonarski”, s. 119–125 (por. 1.1.8.). Sprawozdania te są także zamieszczone na stronie internetowej Świętowojciechowej Rodziny Misyjnej (www.srm.gniezno.opoka.org.pl), która aktualnie przejęła funkcję elektronicznego biuletynu misyjnego.

W ramach działalności Świętowojciechowej Rodziny Misyjnej, a także z okazji kongresów i konkursów misyjnych wydawałem również pomoce dla animacji w diecezji, m.in. materiały formacyjne (por. 1.3.1.; 1.2.4.), kalendarze liturgicznomisyjne (2000–2010), foldery, akcydensy, legitymacje i dyplomy.

Również w prasie diecezjalnej, która przez lata ukazywała się pod różnymi tytułami: „Słowo Archidiecezji Gnieźnieńskiej”, „Niedziela Gnieźnieńska” i ostatnio „Przewodnik Archidiecezji Gnieźnieńskiej”, ukazało się szereg moich artykułów poświęconych animacji misyjnej i misjonarzom z diecezji. Przykładem może tutaj być krótki artykuł z okazji Dnia Pomocy Misjonarzom z Archidiecezji (por. 6.1.).

Na koniec chciałbym też wspomnieć książkę, którą opracowałem wraz z ks. prof. dr. hab. Bogdanem Czyżewskim z okazji 50-lecia kapłaństwa bp. Bogdana Wojtusia (biskupa pomocniczego Archidiecezji Gnieźnieńskiej, którego byłem sekretarzem) odpowiedzialnego przez wiele lat za dzieło misyjne w diecezji (por. 1.3.3.).

5.2. Duszpasterstwo.

Druga dziedzina badawcza, którą podjąłem, odnosi się do duszpasterstwa ogólnego, duszpasterstwa małżeństw i rodzin oraz duszpasterstwa liturgicznego. Opracowania te, chociaż zawierają wprowadzenia teologiczne, są przede wszystkim opracowaniami praktycznymi, niekiedy posiadają charakter sprawozdań z przeprowadzonych inicjatyw duszpasterskich, w których promowano małżeństwo i rodzinę, bądź też zawierają praktyczne wskazania dotyczące liturgii. Opracowania duszpasterskie mają raczej formę popularyzatorską. Działania duszpasterskie ściśle związane są z pierwszym tematem, jakim jest tematyka misyjna. Wymiar duszpasterski posiada podstawowe znaczenie dla kształtowania się świadomości misyjnej wiernych. Także liturgia, jej piękno, różnorodność, poprawność pozwalają lepiej przeżyć poczucie misyjności, wspólnoty z wszystkimi ewangelizowanymi i tym, którzy to dzieło podejmują.

5.2.1. Duszpasterstwo ogólne.

W ramach duszpasterstwa ogólnego przez szereg lat (1999–2013) byłem współautorem oraz re-

daktorem programu duszpasterskiego Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Badania naukowe w tym zakresie ukierunkowane były przede wszystkim na założenia teologiczne programu duszpasterskiego na dany rok oraz wypracowanie pastoralnych projektów duszpasterskich. Przykładem może być tutaj Program duszpasterski na rok 2011/12 (por. 2.1.2.). Spis wszystkich programów opracowanych przeze mnie zawarty został w publikacji „Gnieźnieński Kościół misyjny i misjonarski”, s. 114–115 (por.1.1.8.).

Każdego roku w latach 1999–2013 przeprowadzałem badania socjologiczne analizując sprawozdania duszpasterskie z archidiecezji. Większość z nich publikowanych było w piśmie urzędowym „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej”. Jako przykład może tutaj posłużyć Sprawozdanie Duszpasterskie Archidiecezji Gnieźnieńskiej za rok 2010 (por. 5.11.).

5.2.2. Duszpasterstwo małżeństw i rodzin.

Obok duszpasterstwa ogólnego, ważnym polem badawczym dla prowadzonych przeze mnie badań jest duszpasterstwo małżeństw i rodzin. Jestem współautorem dwóch związanych z tą tematyką pozycji książkowych. Jedna, przeznaczona dla narzeczonych, przedstawia teologię małżeństwa i rodziny (por. 1.3.4.), druga poświęcona jest narodowym dniom życia i sympozjom o rodzinie, które odbyły się w Archidiecezji gnieźnieńskiej (por. 1.3.2.). Narzędziem do formacji parafialnych doradców życia małżeńskiego i rodzinnego stał się biuletyn, którego jestem współredaktorem. W ciągu 14 lat ukazały się 24 numery biuletynu. Przykładem może być ostatni numer (por. 2.2.3.).

W swoich badaniach podjąłem także tematykę przygotowania do małżeństwa, co znalazło swoje odzwierciedlenie w artykule poświęconym temu zagadnieniu. W oparciu o materiały duszpasterstwa rodzin z USA, zaproponowałem schemat przygotowania narzeczonych do ślubu kościelnego w Archidiecezji Gnieźnieńskiej (por. 3.2.11.).

Badania przeprowadzone w ramach mojego głównego osiągnięcia naukowego (por. 1.1.10.) zaowocowały opracowaniem konkretnych materiałów do wykorzystania w duszpasterstwie parafialnym oraz w domach rodzinnych jako narzędzia służące animacji misyjnej wśród małżeństw i rodzin.

Pierwsze z nich ukazują małżeństwo i rodzinę jako szkołę ewangelizacji: apostołstwa i misji. Wskazują one na sposoby realizacji świętości w życiu małżeńskim i rodzinnym poprzez zaangażowanie w apostołstwo i misje na przykładzie wybranych małżonków: biblijnych, świętych i błogosławionych oraz rodziców misjonarzy, animatorów misyjnych i wybranych papieży (por. 1.1.9.). W ramach tej problematyki mieści się także konferencja dla rodziców podejmująca temat udziału rodziny w misyjnym dziele Kościoła (por. 5.4.). Kolejną pozycją jest książka skierowana do małżonków zawierająca świadectwa małżeństw pracujących na misjach. Świadectwa te pozwalają zrozumieć, jak wygląda życie małżeństw, a nawet całych rodzin na misjach. Publikacja ukazuje,

z jakimi trudnościami i problemami zmagają się ci ludzie i przede wszystkim – jakie owoce przynosi ich praca (por. 1.1.11.). Innym narzędziem animacji jest książka skierowana do samych rodziców, dając im „do ręki” propozycje praktycznych zabaw misyjnych z dziećmi. Publikacja ma na celu przyczynić się do wzrostu misyjnej świadomości i odpowiedzialności zarówno dzieci, jak i rodziców czy opiekunów (por. 1.1.13.). Czwarta pozycja książkowa skierowana jest do duszpasterzy i liderów grup apostołskich, szczególnie prorodzinnych. Zawiera misyjne konspekty do spotkań z małżonkami (por. 1.1.14.).

Podobnie jak i w duszpasterstwie ogólnym, tak i w duszpasterstwie rodzin pisałem każdego roku sprawozdania, które publikowane były w „Wiadomościach Archidiecezji Gnieźnieńskiej” oraz w „Informatorze Duszpasterstwa Rodzin”.

5.2.3. Duszpasterstwo liturgiczne.

Ostatnią dziedziną moich badań naukowych jest duszpasterstwo liturgiczne. Z tego względu, iż jestem opiekunem nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej i prowadzę kurs fotografów w Archidiecezji Gnieźnieńskiej, wydałem dwie związane z tą tematyką książki. Pierwszą z nich jest Księga liturgiczna dla nadzwyczajnych szafarzy wraz z historią tej posługi w Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Publikacja ta zawiera także opis misyjnego apostołstwa chorych (por. 1.2.3.). Drugą jest publikacja przygotowana jako podręcznik dla fotografów i operatorów kamer video (por. 1.2.1.). Jako opiekun szafarzy jestem także współredaktorem okolicznościowej gazetki skierowanej do szafarzy (por. 2.2.4.).

Ostatnim owocem moich badań naukowych z dziedziny liturgicznej są katechezy mistagogiczne podejmujące wyjaśnienie poszczególnych części mszy świętej. Pozycja ta przygotowana została na potrzeby pracy duszpasterskiej w krajach anglojęzycznych (por. 1.1.12.).

Gniezno, 9 czerwca 2016 r.

Chmielewski Jolanta